

STRESZCZENIE:

Implikacje kliniczne i prawne przemocy psychicznej w kontekście grup

Carmen Almendros, Ph.D., Profesor nadzwyczajny psychologii klinicznej, Uniwersytet Autonomia w Madrycie (Hiszpania).

Zważywszy, że przemoc fizyczna i seksualna są zdefiniowane ustawowo (Auburn, 2003), trzeba zauważyć, że brak jest konsensusu na temat tego, jakie zachowania stanowią przemoc psychiczną (PP). W różnych sytuacjach, w jakich przeprowadzono badania, zostało ustalone, iż przemoc psychiczna jest pojęciem nieuchwytnym, o trudnej operacjonalizacji (np. Almendros, Gámez-Guadix, Carrobles, Rodríguez-Carballeira i Porrúa, 2009). Jeśli taka sytuacja występuje w rodzinie (np. przemoc psychiczna skierowana przeciwko partnerowi, dzieciom lub osobom starszym), środowisku szkolnym lub zawodowym, to jest to jeszcze dalej posunięte w przypadku psychologicznie zniewalających grup – środowisku dużo słabiej zbadanym niż inne. W efekcie w dostępnej literaturze znaleźliśmy niejednoznaczność konceptualną i brak konsensusu w zakresie tego, jak ocenić nadużycia psychiczne w taki sposób, aby pomóc naukowcom i praktykom w warunkach zdrowia psychicznego i prawnych. Dopiero niedawno badacze uświadomili sobie, jak ważne jest badanie przemocy psychicznej jako niezależnego wymiaru przemocy fizycznej i konceptualne definiowanie przemocy psychicznej w specyficznych kontekstach.

Niniejsza prezentacja koncentruje się na opomiarowaniu – co zrobiono, czego się dowiedzieliśmy, dokąd zmierzamy. Stwierdzono, że możliwość wiarygodnego zmierzenia i opisanego jest kluczowym wskaźnikiem zdrowia i dojrzałości rozwijającej się dziedziny (Hill, 2005). Zainteresowanie opomiarowaniem w dziedzinie badań nad sektami to nadal świeże zagadnienie. Dokonaliśmy przeglądu właściwości psychometrycznych i wymiarów konceptualnych różnych instrumentów mierzących PP zarówno w przypadkach przemocy w kontekstach bliskich relacji partnerskich (IPV – *ang. intimate partner violence*) (Almendros *et al.*, 2009) i grup stosujących nadużycia (AG – *ang. abusive groups*) (Almendros, Gámez-Guadix, Carrobles & Rodríguez-Carballeira, 2011). W przypadku mierzenia PP w dziedzinie IPV znaleźliśmy więcej i bardziej zróżnicowaną liczbę rozwiniętych instrumentów. Zidentyfikowaliśmy do 30 instrumentów obejmujących co najmniej skalę odnoszącą się do PP. Badania w tej dziedzinie (np. Marshall, 1999) sugerują, że przemoc psychiczna może mieć nie tylko szkodliwy wpływ na badanych, ale czasami ma większy i bardziej długotrwały efekt niż przemoc fizyczna. Badania wykazały, że przemoc psychiczna w kontekście bliskich relacji

partnerskich poprzedza większość przypadków przemocy fizycznej, która następuje później, co jednak nie oznacza, że PP na pewno będzie się eskalować do tego stopnia. Poza tym, podczas gdy nadużycia fizyczne wykazują tendencję spadkową pod względem częstotliwości wraz z wiekiem, to PP jest bardziej odporna na zmiany. Niektórzy wysuwali argument, że w przeciwieństwie do nadużyć fizycznych i seksualnych, PP może prowadzić do utrzymania relacji przez kobietę.

I przeciwnie, w dziedzinie badań nad sektami znaleźliśmy tylko trzy instrumenty przeznaczone do mierzenia wymiarów odnoszących się w mniejszym lub większym stopniu do przemocy psychicznej: *Group Psychological Abuse Scale [Skala nadużyć psychicznych w grupach]* (GPA; Chambers, Langone, Dole, & Grice, 1994; Wersja hiszpańska: Almendros, Carrobles, Rodríguez-Carballeira, & Jansà, 2004); *Individual Cult Experience Index [Wskaźnik indywidualnych doświadczeń z sektami]* (ICE; Winocur, Whitney, Sorensen, Vaughn, & Foy, 1997); i *Across Groups Psychological Abuse and Control Scale [Badanie skali nadużyć psychicznych i kontroli w grupach]* (AGPAC; Wolfson, 2002). GPA był najpowszechniej wykorzystywanym instrumentem, wykazującym odpowiednią wiarygodność wewnętrzną i według metody powtórnego pomiaru. Skala GPA konsekwentnie wykazała zdolność rozróżniania między różnymi rodzajami byłych członków: osoby identyfikujące się jako byli członkowie grup dopuszczających się nadużyć oraz grup bez nadużyć (Almendros, Carrobles et al., 2009; Langone, 1996; Mascareñas, 2002). Nie znaleziono dowodów na związek między informacjami podawanymi przez negatywnie nastawione ofiary (Lewis, 1986; Solomon, 1981), co było wynikiem ich statusu jako byli członkowie tych grup lub efektem poradnictwa – w czasie odchodzenia z grupy lub potem – ze strony specjalistów lub stowarzyszeń edukujących / ostrzegających o sektach (Almendros, Carrobles et al., 2009). Ogólnie bardzo podobne modele reakcji i bardzo niewiele różnic stwierdzono między wynikami GPA byłych członków grup stosujących nadużycia z różnych środowisk kulturowych – amerykańskiego, hiszpańskiego, meksykańskiego i japońskiego (Almendros et al., 2004; Almendros, Carrobles & Gámez-Guadix, 2009; Almendros, Carrobles i Rodríguez-Carballeira, 2009; Mascareñas, 2002).

Przeprowadzono dwa równoległe badania analizujące zachowania negatywne zarówno w kontekstach partnerskich, jak i przemocy grupowej. Kilku autorów zauważyło podobieństwo między układami kontrolnymi i doświadczeniami osób, które były zakładnikami, jeńcami wojennymi i więźniami obozów koncentracyjnych, członkami sekt oraz ofiarami przemocy domowej (np. Andersen, Boulette y Schwartz, 1991), ale w

dostępnej literaturze niewiele jest poprzedzających informacji empirycznych (Wolfson, 2002). W badaniu brały udział dwie grupy osób uznających się za byłych członków grup stosujących nadużycia. Jedną z tych grup składała się ze 128 osób pochodzących z krajów anglojęzycznych (71,1% kobiet), a druga obejmowała 118 Japończyków (55,4% kobiet). Poza nimi, do tej pory w badaniu brała udział grupa 72 hiszpańskich kobiet, które były ofiarami bliskich relacji partnerskich. W badaniach tych wykorzystano równoległe formularze, przystosowane językowo oraz do sytuacji bliskiej relacji, instrumentów wykorzystywanych w przypadkach byłych członków grup stosujących nadużycia. Wykorzystano kilka instrumentów do pomiaru nadużyć psychicznych, wpływu i zaangażowania w zniewalający związek. Ogólnie, grupa IPV bardziej skarżyła się na przemoc fizyczną niż grupy FMG, podczas, gdy ta druga wykazała większy stopień zaangażowania oraz wyższy stopień przemocy psychicznej i strategii wpływu. Wyniki należy traktować z ostrożnością z powodu etapu rozwojowego pomiarów użytych do obecnych prac.

W ciągu ostatnich lat nauczyliśmy się i wiemy o sektach o wiele więcej. Jednakże jak do tej pory publikacje naukowe są nieliczne a nasza wiedza jest słabo rozpowszechniona wśród specjalistów (praktykujących psychologów i prawników). Wiarygodne i uznane narzędzia do oceny to pierwszy krok, który powinien wspomagać starania prewencyjne i interwencyjne.

Wreszcie, wyciągane są specyficzne wnioski, zidentyfikowane niektóre luki w badaniach i zaproponowane wytyczne w zakresie przyszłych linii badań, jakie byłby interesujące dla nadania większej głębi badaniom. Omówione zostaną implikacje kliniczne i prawne będące podstawą wniosku, że trudności w ocenianiu przemocy psychicznej są podobne w innych dziedzinach oprócz badań nad sektami.

Almendros, C., Carrobes, J. A., Rodríguez-Carballeira, A., & Jansà, J. M. (2004). Propiedades psicométricas de la versión española de la Group Psychological Abuse Scale para la medida de abuso psicológico en contextos grupales. *Psicothema, 16*, 132–138.

Almendros, C., Carrobes, J. A., & Gámez-Guadix, M. (2009, July). *Psychological abuse reported by former members of manipulative groups across different cultural groups*. Plakat zaprezentowany na Międzynarodowej Konferencji Norweskiego Towarzystwa Psychologicznego. European Federation of Psychologists' Associations (EFPA): XI Europejski Kongres Psychologiczny, Oslo, Norwegia.

Almendros, C., Carrobles, J. A., & Rodríguez-Carballeira, A. (2009, July). *Development and validation of measures of group psychological abuse*. Odczyt zaprezentowany na Międzynarodowej Konferencji ICSA: Manipulacja Psychologiczna, Grupy i Szkodliwość Sekt, Genewa, Szwajcaria.

Almendros, C., Carrobles, J.A., Rodríguez-Carballeira, A., & Gámez-Guadix, M. (2009). Abandono y malestar psicológico en ex-miembros de grupos sectarios. *Behavioral Psychology/Psicología Conductual*, *17*, 181–201.

Almendros, C., Gámez-Guadix, M., Carrobles, J. A., Rodríguez-Carballeira, A., & Porrúa, C. (2009). Abuso psicológico en la pareja: aportaciones recientes, concepto y medición. *Behavioral Psychology/Psicología Conductual*, *17*, 433–451.

Auburn, P.R. (2003). Towards an operational definition of psychological maltreatment of children. *Dissertation Abstracts International*, *64* (6-A), 1967.

Chambers, W. V., Langone, M. D., Dole, A. A., & Grice, J. W. (1994). The Group Psychological Abuse scale: A measure of the varieties of cultic abuse. *Cultic Studies Journal*, *11*, 88–117.

Hill, P. C. (2005). Measurement in the psychology of religion and spirituality: Current status and evaluation. In R. F. Paloutzian & C. L. Park (Eds.), *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality* (pp. 43–61). New York, NY: Guildford.

Langone, M. D. (1996). *An investigation of a reputedly psychologically abusive group that targets college students*. Tech. Rep. Przygotowane dla Instytutu Danielsena, Uniwersytet w Bostonie. Pobrano z http://www.culticstudies.org/infoserv_articles/langone_michael_bu_bcc_study.htm

Lewis, J. R. (1986). Reconstructing the cult experience: post-involvement attitudes as a function of mode of exit and post-involvement socialization. *Sociological Analysis*, *46*, 151-159.

Marshall, L. L. (1999). Effects of men's subtle and overt psychological abuse on low-income women. *Violence & Victims*, *14*, 69-88.

Mascareñas, C. (2002, June). *Application of the Group Psychological Abuse scale translated to Spanish in former members of two religious groups in Mexico*. Odczyt zaprezentowany na Międzynarodowej Konferencji AFF: Zrozumieć Sekty i Nowe Ruchy Religijne, Orlando, Floryda.

Solomon, T. (1981). Integrating the 'Moonie' experience: A survey of ex-members of the Unification Church. In T. Robbins y D. Anthony (dirs.), *In Gods we trust* (pp. 275-295). New Brunswick, NJ: Transaction.

Winocur, N., Whitney, J., Sorensen, C., Vaughn, P., & Foy, D. (1997). The Individual Cult Experience Index: The assessment of cult involvement and its relationship to post cult distress. *Cultic Studies Journal*, *14*, 290–306.

Wolfson, L. B. (2002). A study of the factors of psychological abuse and control in two relationships: Domestic violence and cultic systems. *Dissertation Abstracts International*, 63(8A), 2794.